

Ochrana: regulovaný škodlivý organismus nepříma – dodržování fytoosanitárních opatření, používání zdravé sadby a osiva, izolace množitelských porostů

VIROIDNÍ PUCHÝŘOVITÁ RAKOVINA HRUŠNĚ

Původce: Pear blister cancer viroid (PBCVD)

Hostitelské rostliny: hrůšeň, jablono

Vývojový cyklus: Přenos probíhá vegetativním

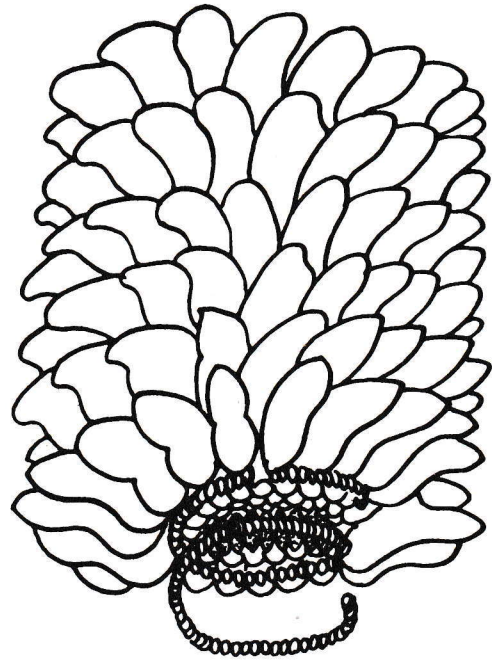
množením.

Priznaky napadení: Na mladých větvích se ob-

jevují na kůře puchýře, kůra praská, odumírá a odlupuje se. Mladé větve usychají a u starších stromů odumírají plodonose, méně na květaf a koruna je řídká. Dochází k retardaci růstu stromů.

7.2.1.2 Viry

Viry jsou nejjednodušší struktury ze všech patogenů. Jednotlivá částice viru se nazývá virion. Virion je tvořen jednou molekulou nukleové kyseliny (DNK nebo RNK), která je uložena v proteinovém obalu (kapsidu). Parazitují uvnitř buněk a nemají vlastní metabolický aparát, a tudíž nejsou schopny trvale samostatně existovat.

Virus tabákové mozaiky

K rozmnožování dochází po proniknutí viru do buněk ranami nebo po přenosu vektorem. Uvnitř buňky dochází k polymerázové reakci, při níž se kopíruje vláknitá nukleová kyselina a na buněčných ribozomech probíhá syntéza bílkovin obalu viru. Později dochází ke kompletizaci virových částic. Velikost viru je 15–2000 nm. Nazvosloví je uváděno v anglickém jazyce s přijatou zkratkou.

Přenos virů se uskutečňuje:

- a) vegetativním rozmnožováním: při roubování, očkování a řízkování, přenos rostlinnou šťávou a zahradním náradím, pomocí sazenic, cibulí, hlíz,
- b) semenem: jen některé viry (tykve, bobovité rostliny),
- c) živočišným vektorem: nejvíce savým hmyzem, ale i hmyzem s kousacím ústním ústrojí a dále hlísticemi,
- d) rostlinnými vektory: houbami (prospědnictvím zoospor).

Přenos virů je:

- **neperzistentní** – krátkodobý, vektor je schopen přenosu ihned po nasátí virových částic, schopnost přenosu je časově velmi silně omezena, přenos se uskutečňuje mechanicky na savém ústrojí hmyzu;
- **perzistentní** – dlouhodobý i s možností přenosu na potomstvo, období od nasátí virových částic vektorem do získání schopnosti infikovat další rostliny je delší než 3 hodiny, virus se v těle vektora množí, takže vektor je infekční po celou dobu svého života;
- **semiperzistentní** – období od nasátí virových částic vektorem do získání schopnosti infikovat další rostliny je kratší než 3 hodiny, virus prochází zaživacím traktem do silných zvlášť vektora, který si schopnost infekce ponechává až do vyčerpání všech nasátých virových částic.

Diagnostika:

- a) metoda symptomatologická – používá se ke stanovení charakteristických změn pletiv rostlin,
- b) imunologické (serologické) metody – jsou založeny na zjišťování přítomnosti specifických protilátek (ELISA).

Priznaky napadení: U obou virů jsou velmi

podobné a jejich vzájemné rozlišení je možné jen v diagnostických laboratořích. Na mladých

(srdečkových) listech se projevuje jako žluto-
zelená mozaika, listy se kroutí, růst rostlin je

zpomaleny. U kvěťáku a brokolice se nevytváří

růžice. CaMV nejvíce škodí kvěťáku, brokolici, peking-
skému zelí, ale také hlávkovému zelí, růžičkové

kapustě, horčici, ředkvičce a ředkvi.
TuMV způsobuje největší škody pekingské-

mu zelí, hlávkovému zelí, brokolici, kvěťáku,
ředkvim, ředkvičkám a vodnici.

Ochrana:

preventivní – výběr odolných nebo tolerantních
odrod a likvidace hostitelských plevelných ros-

tlin

prima – likvidace přenašečů

VIROVÁ ŽLUTÁ ZAKRSLOST CIBULE

Původce: *Onion yellow dwarf virus* (OYDV)

Hostitelské rostliny: všechny kulturní, okrasné
a volně rostoucí rostliny z rodu *Allium*

Vývojový cyklus: Virus přezimuje v cibulích,
strouzcích a pacibulíkách rostlin rodu *Allium*.

Během vegetace se virus rozšiřuje mšicemi.

Priznaky napadení: Na listech rostlin se vysky-
tují difuzní nebo i ostře ohraničené žluté pru-

hy. Listy cibule pěstované pro konzum bývají
zplodštělé, zpřohybané, následkem čehož jsou

zkroucené. Napadené rostliny vypadají jako
zakrsle, cibule jsou menší a často i krkátě ne-

bo deformované, během skládování potom
předčasně raší.

Ochrana:

preventivní – pěstování cibule hlavně ze seme-
ne, dodržování dostatečné prostorové izolace

konzumních porostů od porostů semených
a porostů jarních odrůd od porostů odrůd

podzimních, pěstování rostlin ze zdravé (bez-
virózní) sady

Virozy luskovin:

Hostitelské rostliny: hrách, fazol, bob a další
bobovité rostliny

Vývojový cyklus: Viry jsou přenášeny mšicemi,
virus obecně mozaiky fazolu je přenášen osi-
vem, mechanicky nebo i pylem.

c) biologické testovací metody – jedna se o pře-
nos virů na indikátory, u nichž jsou zřetelnější

priznaky napadení (okurka, merlík, tabák);

d) molekulární metody (PCR);

Symptomy virových chorob:

a) dekolorece (změny barvy) na listech, květech
i plodech: mozaiky, žloutenky, kroužkovitost,

proúzkovitost, čárkovitost, tečkovitost, pest-
rokvetost, zezelenání – virescence, bronzo-

deformace (změny tvaru): drobnolistost,
zúžení listové čepěle, změny ve vroubko-

vání, kadeřavost, svinování, zplodštělost vět-
vi, zkrácení internodií, zdurnění nebo rýhy

na stonku, hrboý, rýhy, prolákliny na plo-
dech, deformace a jalovost květů, zakrslost

rostlin;
b) pouchy ve vývoji: předčasně rašení, opož-

dené kvetení a dozrávání, předčasně ukon-
čení vegetace, nedostatečné dřevnatění,

snížení plodnosti a kvality sklizně;
d) vnitřní anatomické a morfologické změny:

tvorba inkluzí, změny v buněkách – tloušťnutí
a deformace buněčné stěny, nektrózy.

Ochrana:

nepřímá – pěstování odolných nebo tolerant-
ních odrůd, likvidace zdrojů nákazy, zame-

žení přenosu – ničení vektorů, zabránění je-
jich proniknutí do reprodukčních orgánů

prima – termoterapie – ničení virů nebo ome-
zení reprodukce vyšší teplotou, která však

nepoškodí rostlinu
chemoterapie – v laboratorních podmínkách

meristemová terapie – kultivace vrcholových
meristemů ve sterilních podmínkách

VIROVÁ MOZAIKA KVĚTÁKU A VIROVÁ MOZAIKA

YDONICE

Původce: *Cauliflower mosaic virus* (CaMV), *Tur-
nip mosaic virus* (TuMV)

Hostitelské rostliny: brukvovitá zelenina

Vývojový cyklus: Přenašečem jsou různé druhy
mšic, zvláště mšice zelňa a mšice broskvořo-

va. Zdrojem infekce jsou infikované a plevelné
rostliny. Nejvíce jsou napadány rostliny s dlou-
hou vegetační dobou nebo pěstované v druhé
polovině vegetace.

VIROVÁ MOZAIKA RAJČETE**Původec:** *Tomato mosaic virus* (ToMV)**Hostitelské rostliny:** rajče, paprika, černý rybíz, jablono**Vývojový cyklus:** Přenos probíhá mechanicky a na povrchu osiva. K infekci rostlin dochází i vodou, půdou nebo kořeny, které přišly do

styku s infikovanými zbytky, na nichž dlouho

patogen přežívá.

Priznaky napadení: U rajčat se projevuje jako

listová mozaika, deformují se listy, např. ka-

dření, nitkovitost, kapradovitost, kápoovitost

nebo jako pruhovitost listů, stonků a plodů

a dužnina plodů hnědne.

Ochrana:*preventivní* – pěstování genetiky odolné od-

růdy, sklizení rajčat – ručně neodřezávat no-

žem, dezinfikovat nářadí, používání zdravého

osiva

VIROVÁ BRONZOVITOST RAJČETE**Původec:** *Tomato spotted wild virus* (TSWV)**Hostitelské rostliny:** široké spektrum asi 550

druhů rostlin – ze zelenin rajče, paprika, liliek,

okurka, salát, hrách, brambor, z okrasných

rostlin *Alstromeria*, *Asparagus*, *Begonia*,*Chrysanthemum*, *Cyclamen*, *Dahlia*, *Gerbe-**ra*, *Impatiens*, *Sinningia*, *Zantedeschia***Vývojový cyklus:** Přenos viru pomocí třásně-nek, především trásněnkou západní (*Frankli-**niella occidentalis*), která však musí sít mini-

málně 15 minut, aby infikovala rostliny.

Priznaky napadení: Prvními příznaky na raj-

čatech jsou malé oranžové skvrny na lis-

tech, později žlutě, nacházející se ve střední

a spodní části rostliny. Spodní listy na rostlině

jsou svěšené a postupně odumírají. Rostlina

má zpomalený růst. Mladé listy na vrchołu

jsou bronzově zbarvené. Na plodech se tvoří

žlutavě skvrny rozptýlené (difúzní) nebo ostře

ohraničené. Postižené plody jsou i deforma-

vané. Podobné příznaky jsou i na paprice.

Ochrana: regulovaný škodlivý organismus*preventivní* – dodržování fytoosanitárních opat-

ření, včasné odstranění napadených rostlin

prima – ochrana rostlin před trásněnkami,

především trásněnkou západní

VIROVÁ VÝRŮSTKOVÁ MOZAIKA HRACHU**Původec:** *Pea enation mosaic virus* (PEMV)**Priznaky napadení:** Viroza se projevuje silným

zvyrazněním nervatury, listy se zkadeřují, vr-

choiky vyhonů se deformují a tvoří se drobné

lusky.

VIROVÁ OBECNÁ MOZAIKA FAZOLU**Původec:** *Bean common mosaic virus* (BCMV)**Priznaky napadení:** Mozaikovitě zbarvení

a tvorba vypuklin na listech. U napadených

rostlin se tvoří pokrivené lusky s malým po-

čtem semen.

VIRUS ŽLUTÁ MOZAIKA FAZOLU**Původec:** *Bean yellow mosaic virus* (BYMV)**Priznaky napadení:** Projevuje se žlutou mo-

zaikou a silným zkadeřením listů a často má

rostlina metovitý růst. U některých rostlin mů-

že docházet ke zmenšení listů. Rostliny málo

kvetou a lusky jsou deformované.

VIROVÁ SVINUTKA HRACHU**Původec:** *Bean leaf roll virus* (BLRV), *Pea seed-**-borne mosaic virus* (PEBV)**Priznaky napadení:** Zapřičiňuje zakrslý růst

a svinutku listů.

Ochrana:*preventivní* – nepěstovat hrách a fazol v bliz-

kosti jetele a vojtěšky, používání zdravého osiva

prima – likvidace přenašečů**VIROVÁ MOZAIKA SALATU****Původec:** *Lettuce mosaic virus* (LMV)**Hostitelské rostliny:** salát, čekanka, štěrбак –

endivie

Vývojový cyklus: Virus je přenosný mšicemi

a semenem.

Priznaky napadení: Rostliny jsou menší zakrně-

lé, hlávky jsou málo vyvinuté, listy jsou mozaí-

kovité a zkadeřené.

Ochrana:*preventivní* – používání zdravého osiva*prima* – likvidace přenašečů

VIROVÁ MOZAIKA VOJTĚSKY

Původec: *Alfalfa mosaic virus* (AMV)

Hostitelské rostliny: polyfágní virus, ze zeleniny

rajče, paprika, brambor

Vývojový cyklus: Frenos se uskutečňuje mšicemi.

Priznaky napadení: U rajčat je zpomalený růst, na

listech jsou neřpytější světlé až bílé velké skvr-

ny a vrcholové listy se zkadeřují. Na stoncích se

tvoří hnědé pruhy. Plody se deformují a vytváří se

na nich hnědé skvrny.

Ochrana:

preventivní – nezakládat porosty rajčat v blízkosti

porostů vojtěšky a pastviny

prima – likvidace přenašečů

VIROVÁ MOZAIKA OKURKY

Původec: *Cucumber mosaic virus* (CMV)

Hostitelské rostliny: polyfágní virus celkem cca

800 hostitelských rostlin – např. okurka, rajče,

květiny a plevelné rostliny

Vývojový cyklus: Frenos mšicemi z nejrůznějších

rostlin včetně plevelů, kde přezimuje.

Priznaky napadení: Na rajčatech se projevuje za-

krsllost a žloutnutí rostlin. Listy jsou silně redu-

kované, tzv. nitkovitost jako při napadení ToMV.

U okurek se projevuje tvorbou rozptýleně mo-

zalky a deformací listů a plodů (bradavičnaté,

strakaté), které jsou menší ve velikosti. Při silnějším

napadení dochází k vadnutí a úhynu rostlin.

Ochrana:

preventivní – likvidace hostitelských rostlin

prima – likvidace přenašečů

VIROVÁ ŽLUTÁ MOZAIKA CUKETY

Původec: *Zucchini yellow mosaic virus* (ZYMV)

Hostitelské rostliny: okurka, všechny druhy tykví

a melounů

Vývojový cyklus: Virus je přenášen mšicemi, pře-

zimuje na plevelných rostlinách.

Priznaky napadení: U napadených rostlin jsou

listy silně mozaikovitě nebo s tmavě zelenými

puchýřky, vyhonky na konci jsou úzce slahouno-

vité. Plody jsou deformované, hrbolaté.

Ochrana:

preventivní – likvidace hostitelských plevelných

rostlin

prima – ošetření porostu proti přenašečům

VIROVÁ MOZAIKA VODNÍHO MELOUNU

Původec: *Watermelon mosaic virus* (WMV)

Hostitelské rostliny: všechny tykvovitě rostliny,

bobovité rostliny a vytrvalé plevely z čeledi sle-

zovité a merlikovitě

Vývojový cyklus: Virus je přenosný mšicemi, ale je

možný i mechanický při sklizení plodů. Přezimuje

na vytrvalých bobovitých rostlinách. Vyskytuje

se hlavně za teplého letního počasí.

Priznaky napadení: Na listech žloutnou pletiva

mezi žilnatinou, později dochází k deformaci listů

a její redukci na úzké pruhy kolem žilnatiny. Listy,

které vyrůstají až po napadení rostliny, jsou de-

formované – bublinkaté a křopenaté. Na plodech

jsou podobně priznaky napadení.

Ochrana:

preventivní – nevysazovat do blízkosti porostů

vytrvalých bobovitých rostlin, likvidace hostitel-

ských plevelných rostlin

prima – ošetření porostu proti přenašečům

VIROVÁ RIZOMÁNIE ŘEPY

Původec:

Beet necrotic yellow vein virus (BNYVV)

Hostitelské rostliny: řepa krmná, salátová, cuk-

rova, mangold, špenát a další rostliny z čeledi

merlikovitých a laskavcovitých

Vývojový cyklus: Frenos půdní houbou *Poly-*

myxa betae a jejími trvalými sporama. Vyskyt je

podporován vysokou teplotou v létě, vysokou

hladinou spodní vody a závlahou.

Priznaky napadení: Na kořenech se tvoří znač-

ně množství postranních kořínků, bulvy jsou

malé, deformované, svazky cévni jsou na prů-

řezu tmavé. Listy žloutnou, ohýbají se, před-

časně odumírají vnější listy a jsou nahrazovány

novými, čímž se zvyšuje hlava bulvy.

Ochrana: regulovaný škodlivý organismus

preventivní – pěstování hostitelské rostliny na

nezaměřených pozemcích, dodržování fyto-sa-

nitárních opatření

Virozy řepy a mangoldu:

Hostitelské rostliny: řepa, mangold

Vývojový cyklus: Všechny jsou přenášený mši-

cemi.